

Past u geïntegreerd bosbeheer toe?

Voor het Communicatieproject Geïntegreerd Bosbeheer heeft in mei 2003 een enquête onder boseigenaren en –beheerders plaatsgevonden. Dit artikel is daarop gebaseerd en het beschrijft hun mening over de toepassing van geïntegreerd bosbeheer en de achterliggende overwegingen.

— Renske Schulting en Robbert Wolf

Op grond van eerder onderzoek was bekend dat geïntegreerd bosbeheer geen eenduidig begrip is. Daarom is in de enquête een werkdefinitie van geïntegreerd bosbeheer gegeven, zie kader pagina 19. Aan de respondenten werd gevraagd in welke mate ze geïntegreerd bosbeheer toepassen (zie tabel A). 46% van de respondenten geeft aan geïntegreerd bosbeheer 'zoveel mogelijk in het hele bos toe te passen'. Maar bij nadere analyse blijkt dat het begrip geïntegreerd bosbeheer erg ruim wordt geïnterpreteerd. 10% van deze groep geeft aan dat het bos geheel is afgesloten voor publiek (geen recreatie) of dat er nooit wordt gedund (geen houtproductie). Dit betekent dat een deel van de respondenten die aangeeft geïntegreerd bosbeheer toe te passen, dat volgens onze werkdefinitie niet doet. Deze groep bestaat uit kleine boseigenaren. Omdat dit artikel zich specifiek richt op de mening, en niet op de oppervlaktes, zijn de groepen nader bekeken.

Funcities

Het optimaal combineren van natuur, houtproductie en recreatie is belangrijk bij geïntegreerd bosbeheer. Tussen de vier onderscheiden groepen zijn er overeenkomsten maar ook duidelijke verschillen in de mate waarin ondervraagden deze functies belangrijk vinden (zie tabel B). Voor alle groepen is de natuurfunctie (zeer) belangrijk. Over recreatie en houtproductie denken de groepen duidelijk verschillend. Ruimte geven aan recreatie is het belangrijkste voor de 'zoveel mogelijk' - respondenten. Houtproductie is significant belangrijker voor de 'in bepaalde delen' - respondenten en onbelangrijker voor de 'bewust niet' – respondenten. De 'niet actieve' - respondenten wijken niet duidelijk af van de andere respondenten.

Naast de bovengenoemde drie functies, zijn er ook andere belangrijke

drijfveren voor het beheer. Voor alle respondenten zijn instandhouden van het bezit, persoonlijke belevingswaarde en minimaal budgetneutraal uitkomen (zeer) belangrijk. De jacht is onbelangrijk voor de 'bewust niet' – respondent en belangrijk voor de 'in bepaalde delen' - respondenten.

Boskenmerken en deskundigheid

In dit onderzoek verwachten we dat de mate waarin respondenten aangeven geïntegreerd bosbeheer toe te passen een relatie heeft met de boskenmerken die gekoppeld zijn aan geïntegreerd bosbeheer.

Om een indruk te krijgen van de samenstelling van het bos, is gevraagd het aandeel van enkele boskenmerken in te schatten. Het aandeel waarin zo'n kenmerk, volgens de werkdefinitie, goed bij geïntegreerd bosbeheer past is in tabel C grijs gemarkeerd.

Meer dan 50% van de respondenten scoort al goed op de kenmerken 'aandeel van de verjonging via aanplant' (laag, dus gebruik van natuurlijke verjonging) en 'aandeel bos met inheemse boomsoorten' (hoog). Vervolgens is de respondenten gevraagd de eigen deskundigheid aan te geven. Tabel D laat zien dat 26% zichzelf deskundig vindt en dat deze respondenten jonger zijn, meer hectaren beheren en meer uren aan het beheer besteden dan de minder- en ondeskundigen. De 'bewust niet', de 'zoveel mogelijk'- en de 'in bepaalde delen' – respondenten vinden zichzelf vaak deskundig. De 'niet actieve'- respondenten vinden zichzelf vaak onvoldoende deskundig.

Tabel A Past u geïntegreerd bosbeheer toe?

Antwoord:	Benaming respondenten groep	respondenten	Bosoppervlakte in ha
Nee, bewust niet.	'bewust niet'	6%	1900
Weet niet / niet actief mee bezig.	'niet actieve'	24%	4500
Ja, in bepaalde gedeeltes wel andere niet.	'in bepaalde delen'	18%	38200
Ja, zoveel mogelijk in het hele bos.	'zoveel mogelijk'	46%	58000
Anders / overig		6%	1000
Totaal: 389 respondenten		100%	104000

Tabel B Belang van de functies

Toepassen geïntegreerd bosbeheer	functie		
	natuur	recreatie	houtproductie
'bewust niet'	4.1	3.1	2.4
'niet actieve'	3.9	3.1	3.0
'in bepaalde delen'	4.2	3.3	3.5
'zoveel mogelijk'	4.3	3.6	3.3

Vijf-puntschaal: van 1 = zeer onbelangrijk t/m 5 = zeer belangrijk (recreatie en houtproductie: $p < .01$)

Grijs = geïntegreerd bosbeheer

Tabel C. Boskenmerken

Kunt u een inschatting geven van de onderstaande kenmerken van uw bos?			
Het aandeel van de verjonging dat de laatste 5 jaar alleen via aanplant is gerealiseerd, is	score in %	minder dan 25% 89%	25 tot 50% 6% meer dan 50% 5%
Het aandeel bos dat bestaat uit inheemse boomsoorten is	score in %	minder dan 30% 15%	30 tot 70% 44% meer dan 70% 41%
Het aantal planten- en diersoorten dat beschermd is of op de rode lijst staat is	score in %	0 14%	1 tot 5 42% meer dan 5 44%
Het aandeel bos met meerdere etages (boom- en of struiklagen) is	score in %	minder dan 15% 27%	15 tot 30% 39% meer dan 30% 34%
Het aandeel gemengd bos (met minimaal 20% andere boomsoorten) is	score in %	minder dan 25% 28%	25 tot 50% 39% meer dan 50% 33%
Het aandeel bos waarin per ha 4 of meer dikke (min. 30 cm) dode bomen staan is	score in %	minder dan 1% 27%	1 tot 10% 41% meer dan 10% 31%
Het aandeel bos met problemen (slechte groei / sterfte / stormschade) is	score in %	minder dan 1% 27%	1 tot 10% 56% meer dan 10% 17%
Het aandeel bos waar per ha minimaal 50 bomen met goede houtkwaliteit staan is	score in %	minder dan 30% 33%	30 tot 70% 55% meer dan 70% 12%
Score in % van respondenten.			

Werkdefinitie: Geïntegreerd bosbeheer is een beheervorm die erop gericht is de verschillende functies van het bos op kleine schaal (op opstandniveau / in de opstand zelf) te integreren. De nadruk ligt daarbij op het zo optimaal combineren van de natuurfunctie, de houtproductiefunctie en de recreatiefunctie. Geïntegreerd bosbeheer sluit aan bij natuurlijke processen en werkt via de weg van geleidelijkheid. Het is mede daardoor goedkoop.

In het kader van het Communicatieproject Geïntegreerd Bosbeheer is in mei 2003 een enquête over geïntegreerd bosbeheer verzonden aan Nederlandse boscijgenaren en bosbeheerders. Het project is in opdracht van LNV uitgevoerd door Eelerwoude Ingenieursbureau, Bureau Renske Schulting en Bureau Bijl met medewerking van Alterra en de Unie van Bosgroepen. Het doel is om projectactiviteiten goed te laten aansluiten bij de huidige praktijk van geïntegreerd bosbeheer en het project na afloop te kunnen evalueren. Ongeveer 1950 enquêtes zijn via het Boschap verstuurd aan Nederlandse boscijgenaren met meer dan 5 ha bos en rechtstreeks aan districtshoofden van het Staatsbosbeheer en de Provinciale Landschappen. In totaal zijn 409 bruikbare enquêtes geretourneerd. Deze respondenten beheren samen 104.000 ha bos (ongeveer 40% van het totale bosoppervlak boven de 5 ha). Er zijn relatief weinig kleine boscijgenaren en bosbeheerders vertegenwoordigd. Informatie over de activiteiten die binnen dit project op tien voorbeeldbedrijven zullen worden georganiseerd kunt u lezen in dit tijdschrift of in de nieuwsbrief van het Boschap of vinden op www.bosinfo.nl (klik op geïntegreerd bosbeheer).

Er is een relatie tussen de deskundigheid van de respondenten en hoe het bos er volgens hen uitziet. De deskundige respondenten schatten alle boskenmerken hoger in dan de andere respondenten. Significant hoger schatten zij aan 'het aandeel bos met meerdere etages' en 'het aantal beschermde of rode lijst soorten' in. Significant lager schatten zij aan het 'aandeel bos met problemen' (zoals slechte groei, sterfte en stormschade) in.

Het is mogelijk dat de kenmerken in het 'echte' bos inderdaad verschillen tussen de groepen. Dat is alleen te toetsen middels veldinventarisaties. Maar het is aannemelijk dat het hebben van meer kennis ook leidt tot het beter kunnen inschatten van bijvoorbeeld Rode lijstsoorten en dat door kennis minder problemen worden ervaren. Door minder kennis daarentegen kunnen boskenmerken laag en problemen hoog worden ingeschat.

Dunnen en plannen

Geïntegreerd bosbeheer gaat samen met actief sturen in het boscysteem en met het oogsten van hout. Dunnen en oogsten zijn daarbij onmisbare maatregelen. Uit tabel E blijkt dat niet iedereen dunt: 18% dunt nooit of zeer incidenteel en 45% dunt iedere 3 à 5 jaar.

Eens in de 3 à 5 jaar dunnen scoort het hoogst bij de 'zoveel mogelijk' - respondenten en nooit dunnen bij de 'niet actieve' - respondenten. Deze laatste genoemde groep geeft vaker aan een individuele boom te vellen: 'wij vellen ieder jaar enkele bomen (iepziekte)' en 'we zagen hier wat brandhout'.

Het is opvallend dat de 'bewust niet' - respondenten (waarbij houtproductie onbelangrijk is) significant vaker denken dat aanplant nodig is voor kwaliteitshout op de langere termijn. Het is mogelijk dat doordat men denkt te moeten aanplanten voor houtkwaliteit, men besluit zich niet op

houtproductie te richten en dus bewust niet aan geïntegreerd bosbeheer doet.

Voor (geïntegreerd) bosbeheer is een beheersplan niet per se nodig. Maar het kan wel een goed hulpmiddel zijn. Uit tabel F blijkt dat de 'zoveel mogelijk' en de 'bepaalde gedeeltes' - respondenten significant vaker een beheersplan hebben dan 'niet actieve' - respondenten.

Méér geïntegreerd bosbeheer toepassen?

Van de respondenten antwoordt 36% 'méér' en 61% 'niet méér' geïntegreerd bosbeheer te willen toepassen (zie tabel G).

Méér

Van de 38% respondenten (met evenredig aandeel oppervlak) geeft 59% aan nog niet zo goed te weten hoe ze GB kunnen toepassen of heeft daarover nog vragen. Twintig procent zegt dat hun bos daarvoor niet geschikt is en 21% noemt andere redenen.

Procentueel gezien wil vooral (67%) de 'niet actieve' - respondenten meer geïntegreerd bosbeheer gaan toepassen. Zij geven aan niet goed te weten hoe dit aan te pakken. Zij hebben relatief weinig vragen over geïntegreerd bosbeheer en de toepassing daarvan. De 'in bepaalde delen' en de 'zoveel mogelijk' - respondenten hebben hierover de meeste vragen. Ze geven ook belemmeringen voor het toepassen van geïntegreerd bosbeheer aan zoals: 'het bos is nog te jong' of 'het bos bestaat voornamelijk uit hakhout'.

Niet méér

Deze 62% van de respondenten geeft als voornaamste reden dat het bos nu al geïntegreerd wordt beheerd (70%). Bij nadere analyse blijkt dat van deze groep 21% de recreatie-, 4% natuur- en 23% houtproductiefunctie zéér onbelangrijk vindt.

Tabel D Kenmerken van de deskundigheid

Eigen ingeschatte deskundigheid	N (%)	Gemiddelde:		
		geboorte jaar	oppervlakte	beheer-uren / jaar
deskundig genoeg	95 (26%)	1953	532	332
niet altijd deskundig genoeg	191 (52%)	1946	193	194
onvoldoende deskundig	79 (22%)	1947	34	128
Totaal	365	gem: 1948	246	216

($p < .01$)

Tabel E Hoe vaak wordt er bij u gemiddeld in een bosperceel gedund of gekapt?

	% respondenten
Nooit	9%
Eens in de 20 jaar	9%
Iedere 10 jaar	28%
Iedere 3 à 5 jaar	46%
Anders (inclusief 3% ieder jaar)	9%

Tabel F Heeft u een geschreven beheersplan?

	nee	ja
'bewust niet'	12 (57%)	9 (43%)
'niet actieve'	64 (73%)	24 (27%)
'in bepaalde delen'	31 (46%)	37 (54%)
'zoveel mogelijk'	64 (37%)	111 (63%)
totaal	171 (49%)	181 (51%)

($p < .01$)

Tabel G Wilt u geïntegreerd bosbeheer meer of niet meer toepassen?

geïntegreerd bosbeheer - groepen	meer	niet meer
'bewust niet'	21%	79%
'niet actieve'	67%	33%
'in bepaalde delen'	50%	50%
'zoveel mogelijk'	21%	79%
totaal	38%	62%

Procentueel gezien noemen vooral (79%) de 'zoveel mogelijk' respondenten als voornaamste reden dat het bos al geïntegreerd wordt beheerd. De 'bewust niet' - respondenten geven vaak als reden zich te richten op één of twee functies. Een klein deel noemt andere belemmeringen, bijvoorbeeld: 'het ligt aan de voorwaarden van de subsidieregeling'; 'ik ben te oud' of 'ik heb er geen arbeid voor'.

Past men geïntegreerd bosbeheer toe als men dat zegt?

In de enquête geeft dus 46% van de respondenten aan geïntegreerd bosbeheer zoveel mogelijk in het hele bos toe te passen. Dit betreft hun eigen mening, die anders kan zijn dan de praktijk. Het 'echte' percentage zal om enkele redenen waarschijnlijk lager zijn.

Ten eerste omdat blijkt dat 10% van de respondenten die aangeeft 'zoveel mogelijk in het hele bos geïntegreerd bosbeheer toe te passen', in latere antwoorden aangeeft dat het hele bos is afgesloten of dat er nooit wordt gedund. Daarnaast blijkt dat het belang van de drie functies lang niet altijd wordt onderschreven. Dit ondersteunt het reeds bestaande gevoel dat het begrip geïntegreerd bosbeheer te vaak voor alle soorten beheer wordt gebruikt.

Ten tweede omdat aanvinken van bijvoorbeeld het antwoord; 'Ja, ik pas geïntegreerd bosbeheer toe' als sociaal wenselijk antwoord kan worden gezien. Het is daarom mogelijk dat deze vraag (vooral door minder deskundigen) te positief is beantwoord.

Ten derde is het aannemelijk dat mensen die actief geïntegreerd bosbeheer toepassen, net als de mensen die dit juist bewust niet toepassen, het meest gemotiveerd zijn de enquête in te vullen. Zij kunnen dus oververtegenwoordigd zijn ten opzichte van de totale groep van Nederlandse boseigenaren en -beheerders. Daarom is het te verwachten dat de groep 'zoveel mogelijk' – boseigenaren en beheerders op grond van de enquêteresultaten wordt overschat.

Kennisuitwisseling op voorbeeldbedrijven

De respondenten die zich deskundig noemen, hebben in de enquête diverse (specifieke) vragen over geïntegreerd bosbeheer gesteld en thema's aangegeven waar ze meer kennis over willen. Op de voorbeeldbedrijven die in het kader van het Communicatieproject Geïntegreerd Bosbeheer worden ingesteld, zal specifieke aandacht worden besteed aan deze vragen.

De minder en ondeskundige respondenten denken soms dat hun bos geïntegreerd wordt beheerd, terwijl dat niet het geval is. Vaak willen ze wel meer geïntegreerd bosbeheer toepassen maar weten niet goed hoe. Zij hebben nog weinig concrete vragen. Deze groep eigenaren en beheerders heeft vooral behoefte aan basiskennis over (geïntegreerd) bosbeheer en aan concrete voorbeelden van bosbeelden en bosbeheer. Ook aan deze behoefte zal op de voorbeeldbedrijven aandacht worden geschonken.

De mening staat centraal

In dit onderzoek staat de mening van eigenaren en beheerders centraal. Hun intentie om (meer) geïntegreerd bosbeheer te willen toepassen hangt, mede af van hun inschatting van geïntegreerd bosbeheerkenmerken. Zo zal de intentie tot het vergroten van het aandeel gemengd bos hoger zijn als het huidige aandeel laag wordt ingeschat. En zal de intentie lager zijn als het huidige aandeel hoog wordt ingeschat. Onafhankelijk hoe het bos er in het 'echt' uit ziet. Maar als een bosinventarisatie voorhanden is, zal deze de intentie vaak beïnvloeden.

Kennis, maar ook alleen al het nadenken over geïntegreerd bosbeheer, heeft een invloed op de intentie. Met een positieve intentie is de kans dat beheermaatregelen (gedrag) worden uitgevoerd groter. En uiteindelijk gaat het om de daadwerkelijke uitvoering in de praktijk. ♦

Renske Schulting (Bureau Renske Schulting) en Robbert Wolf (Eelerwoude Ingenieursbureau).

ADVERTENTIE

BORGMAN, ADVISEURS VOOR BETER BOS

Praktisch beheer op grond van goed beleid!

BORGMAN BEHEER
Adviesbureau voor
Bosbeheer, Bosbouw, Bosrecreatie
& bosexploitatie

Tel: 0570-530664
fax: 0570-530394
e-mail:
info@borgmanbeheer.nl

Bezoek onze site:
www.borgmanbeheer.nl